

E-139

L'ESQUERRA DE L'EIXAMPLE: UN BARRI DINS LA CIUTAT

ROSER BERRIO I CAÑELLAS

MERCÈ CARRERAS I JARABA

	<u>Pàg.</u>
I - L'URBANISME DE BARCELONA DES DEL SEGLE XVIII: L'EIXAMPLE	
I EL SEU DESENVOLUPAMENT URBANÍSTIC.....	8
II - L'ESQUERRA DE L'EIXAMPLE.....	91
III - ANÀLISI DE LA POBLACIÓ ACTUAL DEL BARRI (1986).....	120
IV - SITUACIÓ URBANÍSTICA ACTUAL DEL BARRI.....	152
V - CONCLUSIONS FINALS.....	185

	<u>Pàg.</u>
I - L'URBANISME DE BARCELONA DES DEL SEGLE XVIII: L'EIXAMPLE I EL SEU DESENVOLUPAMENT URBANÍSTIC.....	8
1.- LA BARCELONA INTRA-MURALLES: LA NECESSITAT D'UN EIXAMPLE...	9
2.- ELS PROJECTES D'EIXAMPLE.....	15
2.1 Projecte Rovira i Trias.....	15
2.2 Projecte Soler i Glòria.....	16
2.3 Projecte Daniel i Molina.....	17
2.4 Projecte Fontseré i Mestres.....	17
2.5 Teoria General de la Urbanització d'Ildefons Cerdà.....	17
2.6 Projecte d'Ildefons Cerdà.....	20
2.6.1 L'Adjudicació del Projecte d'Eixample. Opinions al respecte.....	21
2.6.2 Valoracions del Projecte d'Ildefons Cerdà.....	23
3.- NAIXEMENT DE L'EIXAMPLE.....	27
4.- LA RENAIXENÇA.....	31
5.- EL PLA BAIXERAS.....	32
6.- EL MODERNISME: EXPOSICIÓ UNIVERSAL DE 1888.....	33
7.- EL SANEJAMENT DE BARCELONA: EL PROJECTE GARCIA FÀRIA.....	36
8.- L'ANNEXIÓ DELS MUNICIPIS INDEPENDENTS: EL PROJECTE JAUSSELY	38
9.- EL NOUCENTISME.....	39
10.- LA GROSS BARCELONA: EL PLA GENERAL D'URBANITZACIÓ DE BARCELONA DE 1917.....	40
11.- L'EXPOSICIÓ UNIVERSAL DE BARCELONA DE 1929.....	43
12.- BARCELONA DESPRES DE L'EXPOSICIÓ.....	45
13.- EL GATCPAC: LA NOVA BARCELONA O PLA MACIÀ.....	46
14.- PROJECTE DE ZONIFICACIÓ DE NICOLAU M. RUBIÓ I TUDURÍ.....	48
15.- BARCELONA ENTRE 1936-1939.....	49

	<u>Pàg</u>
16.- BARCELONA DESPRÉS DE LA GUERRA.....	51
16.1 Dècada 1940-1950.....	51
16.2 Dècada 1950-1960.....	53
16.2.1 Pla Comarcal de 1953.....	55
16.2.2 La Llei del Sòl.....	59
16.2.3 Pla Provincial de 1959.....	60
16.2.4 La represa de la creació arquitectònica: El Grup R.....	61
16.3 Dècada 1960-1970.....	62
16.3.1 La Carta Municipal.....	63
16.3.2 L'Àrea Metropolitana de Barcelona.....	64
16.3.3 Pla Director de l'Àrea Metropolitana de Barce- lona.....	64
16.3.4 La Vivenda en aquesta dècada.....	66
16.4 Dècada 1970-1980.....	67
16.4.1 El Decret d'Actuacions Urgents.....	68
16.4.2 Barcelona 2000.....	69
16.4.3 La Revisió del Pla Comarcal de 1953 (Pla Gene- ral d'Ordenació Urbana i Territorial de la Co- marca de Barcelona).....	69
16.4.4 L'Entitat Municipal Metropolitana de Barcelona.	71
16.4.5 El Pla General Metropolità.....	72
16.4.6 La Problemàtica de la Vivenda.....	74
16.5 El Període Actual 1980-1987.....	76
16.5.1 Els Plans Especials de Reforma Interior.....	76
16.5.2 L'actual Política de la Vivenda.....	79
16.5.3 Barcelona Seu Olímpica de 1992.....	80
16.5.4 La Reorganització Metropolitana.....	82
16.5.5 La Nova Carta Municipal de Barcelona.....	84
17.- CONCLUSIONS	86
II.- L'ESQUERRA DE L'EIXAMPLE	91
1.- LA CREACIÓ DEL BARRI.....	92

	<u>Pàg.</u>
2.- EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ.....	98
2.1 Delimitació de l'àrea d'estudi.....	98
2.2 Creixement urbà i creixement demogràfic.....	101
2.2.1 Període 1888-1898.....	101
2.2.2 Període 1900-1920.....	103
2.2.3 Període 1920-1930.....	108
2.2.4 Període 1930-1945.....	110
2.2.5 Període 1970-1986.....	113
2.3 Síntesi de l'evolució de la població.....	117
III - ANÀLISI DE LA POBLACIÓ ACTUAL DEL BARRI (1986).....	121
1.- SEXE I EDATS DE LA POBLACIÓ.....	121
2.- ESTAT CIVIL.....	131
3.- ORIGEN DE LA POBLACIÓ.....	132
3.1 Lloc de Naixement.....	132
3.2 Lloc de Procedència.....	134
3.3 Nacionalitat.....	136
3.4 Any d'arribada.....	137
4.- NIVELL PROFESSIONAL.....	139
4.1 Situació Laboral.....	139
4.2 Classificació per Professions.....	140
5.- INSTRUCCIÓ DE LA POBLACIÓ.....	144
5.1 Nivell d'Instrucció.....	144
5.2 Titolació.....	145
5.3 Coneixement del Català.....	148
6.- CONCLUSIONS.....	150
IV - SITUACIÓ URBANÍSTICA ACTUAL DEL BARRI.....	153
1.- INFRAESTRUCTURA.....	154
1.1 Accessibilitat.....	154
1.2 Comunicabilitat.....	155

	<u>Pàg.</u>
2.- EQUIPAMENTS I DOTACIONS.....	157
2.1 Comercials.....	157
2.2 Sanitaris.....	157
2.3 d'Ensenyament.....	159
2.4 Penitenciaris.....	161
2.5 Equipaments per a Ancians.....	162
2.6 Centres Cívics.....	163
2.7 Espais Verds.....	163
2.8 Mobiliari Urbà.....	165
3.- HABITATGE.....	166
3.1 Edificació.....	166
3.2 Els xamfrans.....	167
3.3 Tipologia de l'habitatge.....	168
3.4 El Preu del Sòl i la repercussió en el preu de l'habitatge.....	169
4.- L'ASSOCIACIÓ DE VEÏNS DE L'ESQUERRA DE L'EIXAMPLE: LA SEVA INTERVENCIÓ A L'URBANISME DEL BARRI.....	175
5.- CONCLUSIONS.....	183
V - CONCLUSIONS FINALS.....	185
BIBLIOGRAFIA.....	189
Bibliografia citada.....	190
Bibliografia consultada.....	193

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA CITADA

- AJUNTAMENT DE BARCELONA Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona
Barcelona 1902-1920. Henrich 17 volums.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA Gaceta Municipal de Barcelona. Barcelona des-
de 1914 (des de 1931 al 1939 es titula "Gase-
ta Municipal de Barcelona").
- AJUNTAMENT DE BARCELONA "Estadística". Annex a la Gasetta Municipal de
Barcelona, 1927-1936.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA Gaceta Municipal de Barcelona. Padrón 1945
Barcelona, 1947.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA Estadística de Barcelona (1970-1975-1980-1986)
Institut Municipal d'Estadística.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA Full Informatiu del districte nº 23, abril 1985
- AJUNTAMENT DE BARCELONA Full Informatiu del districte nº 24, maig 1985
- AJUNTAMENT DE BARCELONA Plans i Projectes per a Barcelona 1981-1982
(Pròleg de Oriol Bohigas. Per una altre ur-
banitat). Area d'Urbanisme, Barcelona, 1983
- BOHIGAS, O. Barcelona entre el Pla Cedà i el barraquisme.
Edicions 62, Barcelona, 1963.
- BONAL, R. i COSTA, J. "Sòl Urbà i Classes socials". Ed. Blume
Barcelona, maig 1978.
- BORJA, J. "El fet urbà a Barcelona". Planeamiento y
crecimiento urbanos de Barcelona (1939-1958).
C.A.U. nº 22, Barcelona, nov-dec. 1973.
- BORJA, J. i altres "La gran Barcelona". El habitat en Barcelona
C.A.U. nº 10, Barcelona, nov-dec. 1971.
- CONSTRUCCION-ARQUITECTURA-
URBANISMO "C.A.U." "El Fet Urbà" . C.A.U. nº 19 I, Barcelona,
maig-juny 1973.

- DOMINGO CLOTA, M. Los Ensanches tomo I. El Ensanche de Barcelona. Consideraciones sobre el Plan Cerdá. Ediciones de la E.T.S.A.B., Barcelona, 1978.
- EMILI HERNANDEZ-CROS, J. La Segunda Exposición Universal de Barcelona C.A.U. nº 57, Barcelona, juny 1979.
- GALERA, M. i altres Atlas de Barcelona. Segles XVI a XX. AHUAD. Publicaciones del COACB, Barcelona, 1973.
- GASPART, J. i LLUCH, E. Preus del sòl a Catalunya. Serveis d'Estudis de Banca Catalana. Barcelona, 1972.
- GAUSA, M. La Obra Pública en Barcelona: 1975-1985. Revista Quaderns nº 164, Barcelona, gener-feb.-març 1985.
- HUERTAS CLAVERIA i FABRE, J. Tots els barris de Barcelona. Ediciones 62, Barcelona, 1980.
- MAGETS, J. i altres Evolución del precio del suelo en el casco urbano de Barcelona (1948-1974). Boletín de Análisis Urbano- Ayuntamiento de Barcelona Gabinete Técnico de Programación, Barcelona, 1975.
- MARTORELL PORTA, V. i altres Historia del Urbanismo en Barcelona. Del Plan Cerdá al Area Metropolitana. Ed. Labor, Barcelona, 1970.
- MINISTERIO DE LA VIVIENDA Legislación del Suelo. B.O.E. 14/5/56. Ed. Civitas- Biblioteca de Legislación. Madrid 1979 3ª edición dirigida por Santiago Muñoz Machado.
- EL PAIS Septiembre 1983.
- RIBAS PIERA, M. "El fet urbà a Barcelona". Planificación y crecimiento de Barcelona desde 1939 a 1958. C.A.U. nº 22, Barcelona, nov-des. 1973

- ROCA, F. Política econòmica i territori entre el 1900 i el 1939. Història de Catalunya. Editorial Salvat, Barcelona, 1978.
- ROCA, F. Barcelona después de la Exposición. C.A.U. nº 57. Barcelona, juny 1979.
- ROCA, F. i altres L'Esquerra de l'Eixample. Treball publicat al Diari de Barcelona el 27 d'abril de 1975.
- SOLA MORALES, M. de. Ciudad y territorio nº 1, Madrid, mayo 1969
- SOLA MORALES, M. de. Los Ensanches. tomo I. El Ensanche de Barcelona Ildefonso Cerdà. Ediciones de la E.T.S.A.B., Barcelona, 1978.
- VALLES i PUJAL, J. Les "Hurdes" barcelonines. La Veu de Catalunya 17 d'octubre 1912.
- LA VANGUARDIA Septiembre 1984.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

AJUNTAMENT DE BARCELONA	<u>Urbanisme a Barcelona. Plans cap al 92.</u>
Àrea d'Urbanisme i obres públiques-Planejament urbanístic. Barcelona, 1987.
AJUNTAMENT DE BARCELONA	Fulls Informatius del Districte
ALABART VILA, A	<u>Els barris de Barcelona i el moviment associatiu veïnal.</u>
ALIBES i altres	<u>La Barcelona de Porcioles.</u> Ed. Laia, Barcelona, 1975.
ASSOCIACIÓ DE VEÏNS DE
L'ESQUERRA DE L'EIXAMPLE	Butlletins de l'Associació de Veïns.
BOHIGAS, O.	<u>Reconstrucció de Barcelona.</u> Ediciones 62 col.lecció llibres a l'abast. Barcelona, 1985
BOHIGAS, O.	<u>En el Centenari de Cerdà</u> Rev. Arquitecturas BIS nº 13-14. Ed. La Gaia Ciencia, Barcelona, 1976.
BONAL, R. i COSTA, J.	<u>Sant Andreu de Palomar. Del municipi independent al barri actual.</u> Fundació Jaume Bofill Edit. Associació de Veïns de Sant Andreu, Barcelona, 1979.
BORDAS, J.	El Noticiero Universal. 4 de juliol de 1975
BORJA, J. i altres	<u>La Gran Barcelona.</u> Ed. Alberto Corazón, Madrid, 1972.
CAPMANY, M.A.	<u>L'Esquerra de l'Eixample.</u> Treball publicat al Diari de Barcelona el 27 d'abril de 1975
CARRERAS i CANDI, F.	<u>La Ciutat de Barcelona.</u> Geografia General de Catalunya. vol II. Ed. Martin, Barcelona, 1915 (?).
CASASSAS i SIMÓ, LL.	<u>Barcelona i L'espai Català.</u> Ed. Curial, Barcelona, 1977.

- CASTELL, J. i PEDRET MUNTANOLA, J. Los distritos de Barcelona (VI). La Vanguardia 1 de setembre de 1973.
- CASTELLANOS, J. El Noucentisme (1906-1925). Història de Catalunya. vol. 6 Ed. Salvat, Barcelona, 1978.
- CASTELLS, M. La cuestión urbana. Ed. Siglo XXI, Madrid, 1976.
- CASTILLO, A. del. De la Puerta del Angel a la Plaza Lesseps Ed. Dalmau, Barcelona, 1945.
- CERCHA (PUBLICACION DEL COLEGIO OFICIAL DE APAREJADORES DE MADRID) Monografia La ley y el uso del suelo. Madrid, primer trimestre de 1976.
- CERDA i SUNYER, I. Teoría General de la Urbanización y Aplicación de sus principios y doctrinas a la Reforma y Ensanche de Barcelona. Instituto de Estudios Fiscales, Madrid, 1968. III volum. Reedició i III volum realitzat per F. Estapé.
- CIRCULO DE ECONOMIA Gestión o Caos: El Area Metropolitana de Barcelona. Ed. Ariel, Barcelona, 1973.
- CIRICI i PELLICER, A. Barcelona pam a pam. Ed. Teide, Barcelona, 1971.
- CLUSA i altres L'Organització territorial i administrativa de Barcelona. Ajuntament de Barcelona, 1981.
- CONSTRUCCION-ARQUITECTURA-URBANISMO "C.A.U." La Gran Barcelona. C.A.U. nº 10, Barcelona, nov-dec. 1971.
- CONSTRUCCION-ARQUITECTURA-URBANISMO "C.A.U." La Barcelona de Porcioles. C.A.U. nº 21, Barcelona, set-oct. 1973.
- CONSTRUCCION-ARQUITECTURA-URBANISMO "C.A.U." El fet urbà a Barcelona. C.A.U. nº 22, Barcelona, nov-dec. 1973.
- CONSTRUCCION-ARQUITECTURA-URBANISMO "C.A.U." La revisión del Plan Comarcal de 1953. C.A.U. nº 25 mai-juny 1974.

- CONSTRUCCION-ARQUITECTURA-
URBANISMO "C.A.U."
La Lucha de los barrios. Barcelona 1969-1975
C.A.U. nº 34, Barcelona, nov-dec. 1975.
- CONSTRUCCION-ARQUITECTURA-
URBANISMO "C.A.U."
Una alternativa democrática para Barcelona
C.A.U. nº 37, Barcelona, maig-juny 1976.
- CONSTRUCCION-ARQUITECTURA-
URBANISMO "C.A.U."
Exposiciones 1929, sin nostalgia. C.A.U.
nº 57, Barcelona, juny 1979.
- CONSTRUCCION-ARQUITECTURA-
URBANISMO "C.A.U."
Edificación y profesiones. ("Un derribo innecesario, impropio", relatiu a l'Escorxador). C.A.U. Nº 62, Barcelona,
- CURET, F.
Visions Barcelonines muralles enllà. Ed. Dalmau Jover, Barcelona, 1956.
- DIARI DE BARCELONA
Barcelona, ciutat del futur. Sèrie de treballs publicats entorn a l'Àrea Metropolitana de Barcelona el 13 de maig de 1987.
- DURÀN i SANPERE, A.
Barcelona i la seva historia. vol. I. La formació d'una gran ciutat. Ed. Curial, Barcelona, 1972.
- ESTAPÉ, F.
Cerdá y el Ensanche Barcelonés. Diari de Barcelona, 22 de desembre 1971.
- FABRE, J. i HUERTAS, J.M.
Carrers de Barcelona. Edhasa, Barcelona, 1982
- FEDERACIÓ D'ASSOCIACIONS DE
VEÏNS DE BARCELONA
Barcelona a cops!. Publicació del X Aniversari de la F.A.V.
- G.A.T.E.P.A.C.
Revista A-C nºs. 2,11,12,13,17 i 23, anys 1931-1936.
- GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE
CATALUNYA
El Barcelonés i el Baix Llobregat. Tomo 8 Fundació Enciclopedia Catalana.
- JANO
Arquitectura y humanidades
Estudio de la evolución del Chaflán en el Ensanche de Barcelona. JANO nº 31, octubre 1975.
- LEDRUT, R.
Sociología Urbana. Instituto de Estudios de Administración Local, Madrid, 1976.

- MARTÍ, F. i MORENO, E. Barcelona, a dónde vas?. Ed. Dirosa, Barcelona, 1974.
- MARTORELL, J.M. La densificació de l'Eixample. Serra d'Or març 1962.
- MIRALDA, S. La Dreta de l'Eixample. Ed. Dalmau, Barcelona, 1974.
- MOLAS, J. La cultura durant el segle XIX. Història de Catalunya vol. 5. Ed. Salvat, Barcelona, 1978.
- PERICOT i altres Barcelona a través de los Tiempos. Ed. Mercedes, Barcelona, 1944
- EL PERIODICO Sèrie de treballs publicats entorn a la Rehabilitació Pública a Barcelona, 14 d'abril de 1987.
- EL PERIODICO Article sobre els col·legis públics a Barcelona. 25 d'abril de 1987.
- EL PERIODICO Vivir en Barcelona se pone por las nubes. 13 de desembre de 1987.
- QUADERNS Las obras públicas en Barcelona 1975-1985 Rev. Quaderns n^a 164, gener-febrer-març 1985
- RIBAS, A. El traslado del matadero se atrasa. El Correo Catalán 29 de febrer 1976.
- ROCA, F. El Model Prussià i el Model Clàssic en la formació d'un bloc dominant. Barcelona 1909-1936. "Col·loqui de Recerques", Barcelona, 1974.
- ROCA, F. De la Gross Barcelona al Pla Comarcal. El Pla Macià. Ed. de la Magrana n° 6, Barcelona, 1977.
- ROCA, F. Política Econòmica i Territori a Catalunya 1909-1939. Ed. Ketres, Barcelona, 1979.

- RODON, F. El Modernisme artístic. Història de Catalunya vol. 5 Ed. Salvat, Barcelona, 1978.
- SEMINARIO INTERNACIONAL DE ARQUITECTURA CONTEMPORANEA La Manzana como idea de ciudad, elementos teóricos y propuestas para Barcelona. 2C ediciones, Barcelona 1982
- SERRA D'OR Cop d'ull a l'Eixample de Barcelona, desembre 1975.
- SOLA MORALES, I. de. L'Exposició Internacional de Barcelona (1914-1929): Un model de política urbana. "Col.loqui de Recerques", Barcelona, 1974.
- TATJER MIR, M. El Estudio del espacio interno Barcelonés, las fuentes estadísticas publicadas 1778-1970. Rev. de Geografía. Dept. de Geografía de La Universidad de Barcelona vol. VI nº 2 juliol-desembre 1972.
- TATJER MIR, M. La Barceloneta, del siglo XVIII al Plan de la Ribera. Ed. Saturno (Los libros de la Frontera), Barcelona, 1973.
- TRIAS, E. La Catalunya ciutat. Col.lecció Signes sèrie Pensament. L'Avenç, Barcelona, abril 1984.
- UDINA, F. i GARRUT, J.M. Barcelona vint segles d'Història. Ed. Ayma, Barcelona, 1963
- LA VANGUARDIA Treballs publicats entorn a la Rehabilitació Pública a Barcelona el 28 de gener i el 28 d'abril de 1987.
- LA VANGUARDIA Treballs publicats entorn de la Nova Carta de Barcelona el 23 de febrer, 7 de març i 24 d'abril de 1987.
- LA VANGUARDIA Treballs publicats entorn a la transformació d'interior de mançana per a ús públic el 11 de març i 16 de maig de 1987.

LA VANGUARDIA

Article sobre els col·legis públics a Barcelona, 25 d'abril de 1987.

LA VANGUARDIA

Treballs publicats entorn als Cinturons de Barcelona els dies 6, 9 i 21 de maig de 1987.

VICENS, F.

L'art dels darrers quaranta anys. Història de Catalunya vol. 6. Ed. Salvat, Barcelona, 1978.

VICENS, F.

Els corrents artístics entre el 1900 i el 1939. Història de Catalunya. Ed. Salvat, Barcelona, 1978.

VILA, P. i CASASSAS, LL.

Barcelona i la seva rodalia al llarg del temps Ed. Aedos, Barcelona, 1974.

VILLORO, J. i RIUDOR, LL.

Guia dels Espais Verds de Barcelona. Aproximació històrica. C.O.A.C. i Caixa de Pensions Ed. La Gaia Ciència, Barcelona, 1984.